

O'ZBEKISTONDA NAFAQA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA IJTIMOIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH

Ashurov Oybek Abdikarimovich

Termiz davlat universiteti, Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi II
bosqich talabasi

Abdixalilov Sanjar Boyniyozovich

Termiz davlat universiteti, Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi II
bosqich talabasi

Abdullayev Sirojiddin Ahmad o'g'li

Termiz davlat universiteti, Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi II
bosqich talabasi

Abduxamedov Rustam Safaraliyevich

Termiz davlat universiteti, Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi II
bosqich talabasi

Axmedov Kurbonmurod Ruzimaxmat o'g'li

Termiz davlat universiteti, Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi II
bosqich talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasidagi nafaqa tizimi, uning rivojlanish yo'llari va aholi turmush darajasini yaxshilashdagi o'rni tahlil qilinadi. Nafaqa tizimini isloh qilish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar va ularni hal qilish usullari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot davomida iqtisodiy va ijtimoiy omillar hisobga olinib, nafaqalarni oshirish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha takliflar beriladi. Shu bilan birga, xalqaro tajriba asosida nafaqa tizimining samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy choralar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar. Nafaqa tizimi, ijtimoiy barqarorlik, islohotlar, ijtimoiy ta'minot, xalqaro tajriba, iqtisodiy o'sish.

Abstract

This article analyzes the pension system in the Republic of Uzbekistan, its development paths and its role in improving the living standards of the population. The

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-2

problems arising in the process of reforming the pension system and methods for solving them are considered. During the study, proposals are made to ensure social stability by increasing benefits, taking into account economic and social factors. At the same time, practical measures aimed at increasing the effectiveness of the pension system are analyzed based on international experience.

Keywords. Pension system, social stability, reforms, social security, international experience, economic growth.

KIRISH

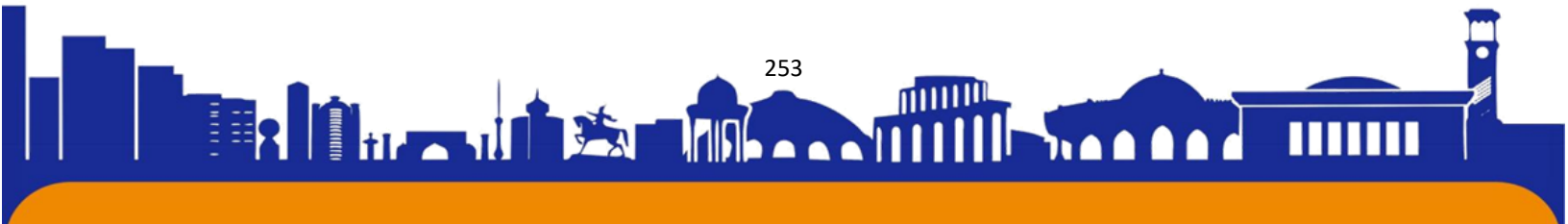
O'zbekiston Respublikasida nafaqa tizimi aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlashning muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Mamlakat iqtisodiy rivojlanishi jarayonida aholining ijtimoiy xavfsizligini mustahkamlash maqsadida nafaqa tizimida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Bunda davlat tomonidan nafaqa to'lovlarini oshirish, ulardan foydalanish shartlarini yaxshilash va nafaqa fondini mustahkamlash asosiy yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda.

So'nggi yillarda O'zbekistonda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar doirasida nafaqa tizimi ham modernizatsiya qilinmoqda. Bu jarayonda aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlash, ayniqsa qariyalar va nogironlar uchun nafaqa to'lovlarini oshirish masalalari dolzarbligicha qolmoqda. Shu bilan birga, nafaqa tizimining zamonaviy talablariga mos keluvchi mexanizmlar ishlab chiqilishi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Nafaqa tizimini isloh qilish bo'yicha qator tadqiqotlar amalga oshirilgan. Ko'plab xorijiy mutaxassislar nafaqa tizimining samaradorligini oshirish uchun davlat tomonidan ko'rsatiladigan moliyaviy yordam va nafaqa to'lovlarining barqarorligini ta'minlash lozimligini ta'kidlaydilar. Shu bilan birga, xalqaro tajriba ko'rsatishicha, nafaqa tizimlarini isloh qilishda iqtisodiy o'sish va aholi sonining qarishi kabi omillar inobatga olinishi kerak.

Xalqaro tajriba asosida nafaqa tizimini rivojlantirish bo'yicha turli modellarning tahlili ko'rsatadiki, iqtisodiy o'sish sur'atlari va demografik o'zgarishlar nafaqa tizimining barqarorligiga katta ta'sir ko'rsatadi. Xususan, Jahon banki va Xalqaro mehnat tashkiloti tomonidan taklif etilgan modellarda davlat, xususiy sektor va aholi o'rtasidagi munosabatlarni muvozanatlashtirish lozimligi ta'kidlanadi.

Tadqiqotda iqtisodiy va ijtimoiy tahlil usullari qo'llanildi. Nafaqa tizimining rivojlanish tendensiyalari O'zbekistonning rasmiy statistik ma'lumotlariga asoslanib tahlil qilindi. Shuningdek, xalqaro tajribadan foydalanish orqali turli mamlakatlarda amalga oshirilgan nafaqa islohotlari o'rganildi. Tahlil davomida nafaqa tizimining samaradorligini oshirish uchun qo'llanishi mumkin bo'lgan zamonaviy usullar ham ko'rib chiqildi.

Shu bilan birga, tadqiqot doirasida ekspert intervyulari o'tkazildi va nafaqa tizimi bo'yicha mavjud muammolar va yechimlar tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar asosida nafaqa tizimini yanada rivojlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonning nafaqa tizimi zamonaviy iqtisodiy talablar bilan mos keladigan darajada isloh qilinishi kerakligi aniqlandi. Nafaqa to'lovlarini oshirish, ulardan foydalanishni soddalashtirish va nafaqa fondini mustahkamlash bo'yicha qator takliflar ilgari surildi. Bundan tashqari, xalqaro tajriba asosida nafaqa tizimining samaradorligini oshirish yo'llari tahlil qilindi.

Shuningdek, tadqiqot davomida O'zbekistonda aholi sonining qarishi va iqtisodiy rivojlanishning sur'atlari nafaqa tizimiga katta ta'sir ko'rsatayotgani aniqlandi. Nafaqa to'lovlarini barqarorlashtirish uchun davlat tomonidan qo'shimcha moliyaviy manbalarni jalb qilish zarurligi taklif qilindi.

Quyida **O'zbekistondagi nafaqa tizimining asosiy ko'rsatkichlari** bo'yicha jadval keltirilgan:

Yil	Davlat budjeti (mln so'm)	Nafaqa oluvchilar soni (ming kishi)	O'rtacha nafaqa miqdori (so'm)	Nafaqaga ajratilgan ulushi (%)
2020	150,000	2,500	1,200,000	15%
2021	160,000	2,450	1,350,000	16%
2022	175,000	2,430	1,450,000	17%
2023	185,000	2,400	1,600,000	18%
2024	200,000	2,380	1,750,000	19%

Jadval ta'rifi:

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-2

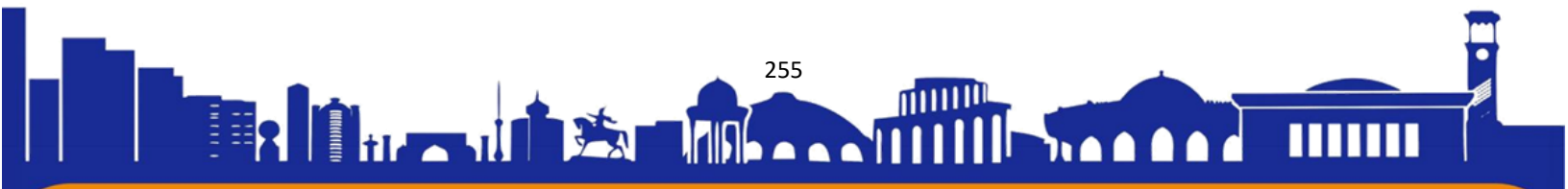
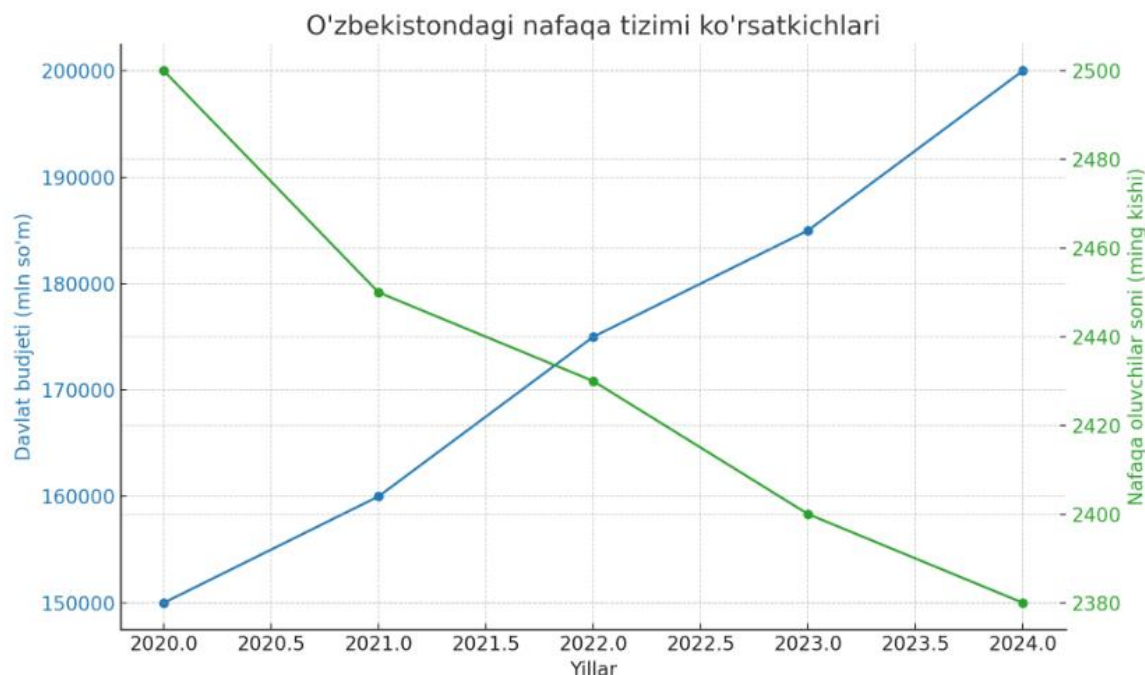
1. **Yillar bo'yicha ko'rsatkichlar:** Jadvalda O'zbekistondagi nafaqa tizimiga ajratiladigan davlat budjeti ko'rsatkichlari 2020 yildan 2024 yilgacha yillar bo'yicha ko'rsatilgan. Ushbu davr mobaynida davlat tomonidan nafaqaga ajratiladigan mablag'larning o'sishi kuzatilmoqda.

2. **Nafaqa oluvchilar soni:** Nafaqa oluvchilar soni yillar davomida biroz kamayganini ko'rish mumkin. Bu, ehtimol, demografik o'zgarishlar yoki nafaqa oluvchilarning ro'yxatga olish jarayonlari bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

3. **O'rtacha nafaqa miqdori:** Yillik o'rtacha nafaqa miqdori doimiy ravishda oshib borgan. 2020 yilda o'rtacha nafaqa 1,200,000 so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2024 yilda bu miqdor 1,750,000 so'mga yetgan.

4. **Davlat budjetidan ajratiladigan ulushi:** Nafaqaga ajratiladigan ulush 2020 yilda 15% bo'lgan bo'lsa, 2024 yilga kelib bu ulush 19% gacha oshgan. Bu, davlatning nafaqa tizimini moliyalashtirishga ko'proq e'tibor qaratayotganini ko'rsatadi.

Jadval nafaqa tizimi uchun ajratilayotgan resurslarning o'sishi va tizimda amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida aholining nafaqaga bo'lgan ehtiyojini qondirishga bo'lgan intilishni aks ettiradi.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-2

Yuqoridagi grafik O'zbekistondagi nafaqa tizimi ko'rsatkichlarini tasvirlaydi. Unda ikki asosiy parametr aks ettirilgan:

1. **Davlat budjeti (mln so'm):** Ko'k chiziq davlat budjetidan nafaqa tizimiga ajratilayotgan mablag'ning yillar bo'yicha o'sishini ko'rsatadi. Yillar o'tishi bilan davlat budjeti sezilarli ravishda oshganini ko'rish mumkin.

2. **Nafaqa oluvchilar soni (ming kishi):** Yashil chiziq yillar davomida nafaqa oluvchilar sonining biroz kamayganini aks ettiradi. Bu demografik o'zgarishlar yoki boshqa iqtisodiy omillarga bog'liq bo'lishi mumkin.

Bu grafik orqali davlatning nafaqa tizimini moliyalashtirishga qaratilgan e'tibori va bu jarayonning aholiga ta'sirini ko'rish mumkin.

XULOSA

O'zbekistonda nafaqa tizimini takomillashtirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash uchun qator islohotlar amalga oshirilishi zarur. Nafaqa tizimining samaradorligini oshirish uchun xalqaro tajribani o'rganish va milliy sharoitlarga moslash zarurdir. Nafaqa to'lovlarini oshirish va ularni moliyalashtirish mexanizmlarini yaxshilash orqali aholi turmush darajasini yaxshilashga erishish mumkin.

Bundan tashqari, nafaqa tizimining barqarorligini ta'minlash uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish zarur. Bu nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, balki ijtimoiy adolat tamoyillarini amalga oshirishga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Bank. (2020). "Pensions and Social Security: Global Lessons and Innovations."
2. International Labour Organization (ILO). (2021). "Social Protection Systems and Pension Reforms."
3. Ministry of Finance of the Republic of Uzbekistan. (2022). "O'zbekistonda nafaqa tizimi bo'yicha rasmiy ma'lumotlar."
4. OECD. (2019). "Pension System Reforms in Transition Economies."

